

Az út az ichorig

— Levél a szerkesztőhöz —

Írta: Móra Ferenc

Kedves barátom,

szeretettel öllelek mingyárt a levelem elején, mert a mi biztos, az biztos. Semmi okom föltenni, hogy már most rossz szándékkal volnál hozzám s elhárítanád magadtól az ölelésemet. Utóvégre kétszáz kilométer távolságból azt is ki lehet bírni. Még az se elképzelhetetlen, hogy mikor meglátod az asztalodon az expresszborítékot a rúnáimmal, akkor hátraszólsz az arcképemnek a falon:

— Látod, mégis csak rendesebb ember vagy te, mint amilyennek látszol.

Nono, én vállalóm ezt is, mert nem szeretek ellentmondani. Hanem azért attól tartok» hogy mikor megemeled a kéziratot, revízió alá veszed à rólam való véleményedet, úgy jársz, mint aki egy zsák aranyért hajol le — gondolom, neked is ez a reggeli szobatornád — aztán csak egy marék falevelet emel fel. Nem lehet nagyon kellemes érzés s vagyok olyan megértő lélek, hogy nem veszem rossz néven, ha kebelembe vágod a szerkesztői ollót. Márhogy az arcképemébe ott a hátad mögött. Kétszáz kilométerről ezt is ki lehet bírni.

De azért egyelőre ne siesd el a dolgot, kedves gazdám. Ilyen jó emberhez, mint te vagy, nem illik az igaztalan bosszú. Ne félj, teszek én még neked olyan ígéretet is, amit a magam hibájából nem tar-

tok meg, akkor aztán majd kiadhatod rajtam a jogos méregedet. Most azonban mártírhalált szenvednék *in effigie*. Majd belátod azt magad is, ha egy kicsit tovább haladsz az olvasásban, úgy emlékszem, halottak napja körül volt, mikor letelefonáltál nekem Szegedre. Diplomátásan kezdted, ahogy nagy tapasztalátú szerkesztőhöz illik. Azt kérdezted:

— Szervusz, öregem, szervusz, kérlek alássan, esik-e nálatok az eső?

Tudom, hogy ti pesti szerkesztők, minden kérdésekre határozott és szabatos választ szoktatok kapni. Ennélfogva lelkiismeretesen feleltem.

—Mingyárt megkérdem a Jánost. A pókhálók és az időjárás figyelemmel kísérése az ő ügykörébe tartozik. Az időjárással határozottan jobban szeret foglalkozni, várj csak, mingyárt kapunk tőle hiteles információt.

Te arra azt mondd, ne fáradj ak~ mert csak azt akarod tudni, ásatok-e még. De ha János itthon van, akkor nincs ásatás, s bizalommal közölheted velem, hogy van számomra valami nagyszerű témád.

Kétszer is meghajoltam a telefon előtt. Egyszer neked, egyszer a nagyszerű témának.

—Halló, hallgatom.

—A *Magyar Hírlap* újévre jövendőmondó könyvet ád az olvasóinak. Kiváló szakemberek állítják föl benne a ránk következő decennium horoszkópját. Politikusok, tudósok, üzletemberek, gazdák mondják el, milyen változásokat lehet várni a világban 1930-tól 1940-ig. Jó gondolat, nem?

—Nagyon izgató.

—Halló! Kérlek, ez a legokosabb emberek

ankétja lesz. És ha már ennyi okos ember lesz együtt, azt gondoltam, hogy talán te is ...

Egész füstvegni vágódott a számból a telefon-tölcsérbe. A szerkesztői elismeréstől még a káposzta-levélből sodort szivar is lobbott vet.

—Kérlek, parancsolj velem. A kora népvándorláskori gepida-temetők rendszeres feltárásának várható eredményei, különös tekintettel a ...

—Pardon, kérek, nem erre gondoltam. Hiszen mondom, okos ember van már itt elég, hanem ... izé...

—Szóval most már egy nem okos ember kellene, úgy-e?

—Igen, igen, körülbelül erről van szó. Olyan költőféle kellene, aki a fantázia aeroplánján fölülről nézi azt, ami felé a gyakorlati emberek gyalog bakatnak. Olyan kis regény kellene, tudod, amiben benne lenne minden, a miniszter, az útkaparó, a szerelem, a diplomácia, a titkos választójog, az atomrombolás, a hosszúszoknya, a galambdúc, a Pán-európa, az élet egész boszorkánytánca. Mit szólnál hozzá?

—Hm. Volna egy ötletem. Nem halasztanád el tíz évvel ezt a megbízást? Most csak előjegyeznéd, hogy el ne felejts majd 1939-ben szólni nekem, milyenek a kilátások 1950-ig. Szavamra mondom, hogy azt sokkal szívesebben vállalnám.

Első szóra elhitted ezt nekem, de azért nem honoráltad az ötletemet. Azt mondtad, mindenféle váratlan akadályok jöhetnek közbe addig.

Persze. Hiszen éppen ezeket akartam elkerülni javaslatommal. Hogyha időközben megkapom a be-

hívót, akkor azt mondhassam, hagyjanak nekem békét, én egy ígéretet tettem a szerkesztőmnek s kiégne a szemem a mennyei nagy irodában, ha azt kiabálnád utánam, hogy adósod maradtam a kézirattal. Látod, gondoltam én terád is, mikor azt az életrevaló prozopozíciót tettem!

Sajnos, nem fogadtad el s abban maradtunk, hogy mégis csak most írjam meg a jövő évtized regényét, ne tíz év múlva.

De csak most mondom, hogy sajnos, mikor az ámenre értem. Akkor, mikor nekifogtam, úgy éreztem magam, mint a jó Isten abban a percben, amelyikben rászánta magát, hogy megteremti a világot. De alighanem kevélyebb is voltam egy kicsit. Hiszen nem mondom, az is valami, semmiből teremteni. De hírül se lehet olyan izgalmas, mint a mából kikövetkeztetni a holnapot, a gyökérszalacskákból kinöveszteni a tízméteres mangófát, a ma hulló esőcseppeket úgy rázogatni a markomban, hogy az íróasztalom lámpafényében már most elkápráztassanak azzal a szivárvánnyal, amin a többi emberek majd csak tíz esztendő múlva álmélkodnak el. Már nem a szivárványon, hanem azon, hogy milyen vátesz voltam én.

Abban nem volt semmi kétségem, hogy ezt gyerekjáték lesz megcsinálni. Számszerű pontossággal: tízszer könnyebb, mint a jövő század regényét megírni. Nem kell megmártani a szalmaszálát a szappanhabos pohárban, csak éppen hozzá értetni. Nem kívántatódik hozzá a Jókai tüdeje, ehhez elég az én páj slim is.

Az első kísérlet már meggyőzött róla, hogy

néha könnyebb egy mázsás vasrudat fölemelni a parkettről, mint egy apró gombostűt. Amazt meg lehet markolni, de emezen nincs fogás. Mikor már egész biztosra veszi az ember, hogy megvan, akkor is ott marad a földön a két ujj vége közt. De azért, ha sokáig ügyeskedik az ember, a kezébe keritheti. Hanem akkor tessék vele labdázni ! A vasrúddal lehet; annak, aki erővel győzi, meg számítani tud, se fejére, se lábára nem esik. De a könnyű gombostűnek az esését nehéz kiszámítani s minél erősebben szorítja az ember a markába, annál mérgesebbet szúr.

Először azért szúrt meg a gombostű, mert hazai gyártmány volt.

Gondoltam, mi közünk nekünk a világűr problémájához, elég szép lesz tőlünk, ha a magunkét megoldjuk 1940-ig. Annak pedig azt a módját eszeltem ki, hogy itthagyjuk Európát cum gentibus, maradjon magának a népszövetségével együtt, mink hazamegyünk Kincsőbe, vagy hova, az őshazába, ahonnan kár is volt kijönnünk. Hogy mit csinálunk ott? Hm. Hát amit itthon. De hát akkor minek megyünk ki? Megreformálni a varchonita nemzet közigazgatását, amely még ma is abban az állapotban van, ahogy Dzsingisz kán hagyta. Azt hiszem, ez olyan téma, amelyre mindenki rámondja a placet-et. Igen, itthon. De a regény végén kitűnt, hogy a varchonita nemzet nem egyesül bele a közigazgatás reformjába. Azt mondja, az övé modernebb, Már most is, hát még 1940-ben!

Ezzel meg kellett térnem az őshazából. De a témát nem ejtettem el, csak fordítottam rajta egyet. Nem mink megyünk ki Kincsőbe, hanem a várkún

testvéreket hozom be. Van már hely Kárpátoktól Adriáig. Szinte több a hely, mint az ember. Az egyke-rendszer orgiát ül, már a dinasztíát is féltetni kell a kihalástól. Valóságos megváltás lesz vagy másfélmillió fajtisza szittyával keveredni, akik ott az Altai-hegyek zugaiban megmaradtak Góg és Magóg vérének, legfőljebb világbíró Nagy Sándor csöppentette közéjük a magáét, Stein Aurél is megmondhatja. De azt vállaljuk örömmel, hát csak hadd jöjjenek azok a turáni testvérek. A határig el is jönnek, ott azonban hal tot parancsol nekik a honi törvény. Először megvizsgálják az útleveleiket. Aztán átkutatják a motyóikat. Tevéiket, bivalyaikat állategészségügyiig feltekintik. Lótej es tömlőikbe belekóstolnak a fináncok s mustrát küldenek a vegyvizsgáló állomásnak, az döntse el, szesz gyanánt vámolandó-e a kumisz, vagy tej gyanánt. Végül másfélmillió lelket igazoló eljárás alá vetnek, hogy hogy viselték magukat a forradalom alatt. Ez, ha minden simán megy is, föllebbezések nélkül is eltart legalább negyven esztendeig. S még azután jön a honosítási eljárás megindítása. Azzal pedig igazán nem lehetnek készen még a második milleniumra se. Hogy szerkesztem akkor én meg ebből a jövő évtized regényét?

Fölhagytam a hazai gyártmányú gombostűk próbálgatásával s nemzetközi témáért néztem körül.

Egy brazíliai vállalkozón akadt meg a szemem, aki 1935-ben ajánlatot tesz az Európai Egyesült Államok kormányának, hogy megveszi üzleti értékesítés céljaira a világháború összes tömegsírhait. Az ajánlatot elfogadják. Először azért, mert a legtöbb sír-

nak már úgyse viseli gondját senki és a hivatalos körök humanizmusát bántja ez a kegyetlenség. Másodszor, mert nagyon kell a pénz a küszöbön levő második világháborúra, amelyet méreteiben és díszleteiben sokkal grandiózusabbnak terveznek, mint az elsőt,— az majd produkál friss tömegsírokat, amelyeken a tömegek kielégíthetik kegyeletszükségletüket. Egyébként a brazíliai franciért se lehet kegyeletsértéssel vádolni. Nem azért termeli ki a temetőkből a hősök csontjait, hogy valami grandiózus tekepályát rendezzen be belőlük az ó- és újvilág stadionjaiban, hanem spódiúmégetés és subiek-gyártás céljaira használja őket. Ez teljesen megfelel a kor szellemének, de nem számol a kor előrehaladott tudományával. Hála Conan Doyle csüggedetlen kitartásának, a spiritizmusnak akkorára éppen úgy nem lesz semmi titka, mint a diplomáciának s a szellemek zavaros világa olyan tiszta lesz, mint egy képviselőválasztás. A spirituológiát már az elemi iskolában is úgy tanítják, mint a katekizmust s ha az egyik gyerek kiegészítő nagyító-lencséjével a másikkal a nadrágját, azzal igazolja magát a tanító előtt, hogy azt nem ő csinálta, hanem a felelőtlen szellemek pajkossága, akik anynyian vannak, hogy a palavessző végén tízezer fér el belőlük. A felelőtlen szellemeket a bírósági gyakorlat is el fogja ismerni s az illető pajkosok megbüntetését diplomáciai úton kéri a szellembirodalom felelős hatóságaitól, amely a légtenger felsőbb régióiban található s úgy aránylik az emberek világához, mint ez a békateknőkéhez. A szellemek nagyköveteket tartanak idelent, ami nem kerül nagy megerőltetésükbe, mert ezek a nagykövetek csak dióhéjban lak-

nak és a maguk szárnyán gyüszmélnek. Nem különvonalakon. Doyenjük Sherlock Holmes s ő viszi meg a hírt a hősök lelkeinek, hogy a földi barbárok már be is vezették az új spódium- és fénymáz-részvényeket a börzére. Ebből aztán az lesz, hogy mikor a gyártelepek házszentelőjén egy kis próbapirítást rendeznek az égető kemencékben, a csontokhoz tartozó lelkek elkezdnek onnan felülről kormányozható ménküket hajigálni s olyan gázözönt produkálnak, hogy abban úgy ellobban a földgolyó, mint egy gyújtás közben letört monopóliumos gyufa-fej.

Nagyon tetszett nekem ez a pokoli fantázia addig, míg készen nem lettem vele. Hanem akkor rájöttem, hogy szándékom ellenére is megloptam a legkedvesebb szentemet, János evangélistát. Sokkal szebben megírta ő ezt az Apokalipszisban. Abban még az is benne van, akit én kifelejtettem a víziómból: a babiloni világ-asszonya, aki nem éppen hosszú szoknyában jár.

Hát akkor keressünk eredetibb témát és nap-sütésebbet. Olyant, amelyik nem ejti gondolkozóba az anyamagzatot, hogy érdemes-e neki megszületni. Olyant, amelyikre konstruktív, destruktív magyar egyformán azt mondja, hogy „ez már igen, éppen ez kellene nekünk.”

No ebből aztán nagyon kis regény lett. Engi Tüdő Vince híres szegedi boszorkánymesterrel olyan tükröt csináltattam, amelyik mindenkit annak mutatott, ami. Nem volt előtte senkinek semmi titka. Akinek felé fordította, annak a szíve fölött szétnyílt a függöny s meglehetett látni, mi van a legtitkosabb kamrájában, A huszadik sorban már kiütött a pol-

gárháború, a miniszterek egymás torkának estek, minden béres vasvillát fogott a másikra s minden feleség nadragulyát főzött az urának. A harmincadik sorban azonban észretértek az emberek. Máglyán égették meg az igazlátó embert, de előbb megégették vele a porrá tört igazságmutató tükröt. Okosan is tették. Inkább az igazság vesszen el, mint a társadalom. Megírta azt már Gárdonyi Géza is egy nem nagyon emlegetett versében. *Igazság a földön*. Persze, hogy ő se tud vele mást csinálni, minthogy fölakasztatja, szegényt.

Nem vagyok benne bizonyos, fölveték-e ezt a keserű legendát az egri remete összegyűjtött munkái közé. Persze, azt ő is itt írta, Szegeden, még pedig újévi könyvnek. Éppen ez ejtett gondolkozóba. Én is kiadjak a kezem közül olyan írást, ami halálom után is kárt tehet a presztízsemben? Már ha az életemet nem tudom okosan igazgatni, legalább a halálom után való érdekeimre vigyázok.

Megint új árkus papírt kellett felszeletelnem új témához. Éreztem, hogy most találtam meg az igazit.

Mi kell az én fajtámnak a legközelebbi tíz esztendőben? Egy olyan nagy ember, amilyen még sose volt. Egy ideál, aki költő és hős, próféta és kalmár, renesszánszosan nagy és biblikusan jó. Valaki, akit a történelem úgy könyvelne el, mint *angelosz-t*. Ej, beszéljünk magyarul: egy diktátor kell ide. Olyan, aki tíz esztendő alatt megtaláltassa a népével a jövő század *ichor-ját*. Hát én megtaláltam ezt a hőst s megírtam róla a tíz fejezetes kis regényt. Az elsöben összebékíti egymással a franciákat, meg a németeket. A másodikban egymás keblére borultatja az

európai hadvezéreket és az emberevő pápuák torzsfőnökeiket. A harmadikban ráveszi az összes sarkkutatókat arra, hogy elismerjék egymás igazát. A negyedikben összetestvéresíti a zsidókat a többi nációkkal. Az ötödikben kibékíti a zsidókat az ébredő magyarokkal. A hatodikban kibékíti a magyarokat a magyarokkal. A többi aztán könnyen megy. A hetedik esztendőben proklamálják a világbékét, amely kötelező a családi tűzhelyeken is. A nyolcadik esztendőben rakéta-repülőkkel annektáljuk a holdat. A kilencedik esztendőben összesógorosodunk, komáskodunk a többi bolygókkal. A tizedik esztendőben gyászünnepet ül az egész kozmosz, gyászindulót zeng a szférák zenéje s még a tejút emeleti ablakaiból is meghatva nézik, amint a diktátor leveszi csillagkoszorúját, ráteszi egy sírra és azt mondja meghajtott fejjel:

— Apapám, téged illet ez, mert te neveltél engem diktátornak.

Mert természetes, hogy ez az egész mindenséget megváltó diktátor csak az én unokám lehet.

Hiszen ez rendben is van, de nem lesz az egy kicsit stílustalan, hogy a diktátor ott az én sírom felett elkezdjen gügyögni? S hogy aki ércszavával haptákba állítja még a csillagokat is, ott az egész bel- és külföld füle hallatára elkezdjen apapázni?

Nem hiszem, hogy ezen felakadhatna a kritika. 1940-ben ifj. Ferenc tizennégyésfél éves lesz. Ebben a korban még meg van engedve a szentimentális gügyögés a nyilvánosság előtt is. Nagyobb baj az, hogy eszerint ezeket a hőstetteket egy kis gyerek vinné véghez. Köztük a legképtelenebbet, a magya-